

AUGUST LAUMER, *Pastoraltheologie. Eine Einführung in ihre Grundlagen*, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet 2015, ss. 232.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2016.63.6-21>

August Laumer (1975), profesor teologii pastoralnej uniwersytetu w Augsburgu (Niemcy), traktuje książkę jako podręcznik, który – jak wynika z podtytułu – ma spełnić funkcję wprowadzającą i prezentującą zasadnicze zagadnienia *katolickiej* teologii pastoralnej. Prócz zagadnień wstępnych (s. 9-15), sytuujących przedmiot w kontekście nowych prób i wyzwań duszpasterskich (*Citypastoral, Jugendkirchen, Pfarrfusionen*), charakterystycznych dla sytuacji Kościoła w Europie Zachodniej, opracowanie składa się z czterech rozdziałów, które poświęcone są historii teologii pastoralnej (s. 16-92), przedstawieniu jej współczesnych ujęć (s. 94-144), wyjaśnieniom metodologicznym: nazwa(y), odniesienia do innych dyscyplin (s. 145-213), sytuowaniu duszpasterstwa wobec wyzwań postmoderny (s. 214-223). Całość zamyka *Bibliografia* (s. 225-228) oraz *Indeks osób* (s. 229-232). Każda z części poszczególnych rozdziałów zaopatrzona jest w bibliografię uzupełniającą.

1. Część historyczną kończy prezentacja koncepcji teologii pastoralnej w ujęciu ks. Franciszka Ksawerego Arnolda (1898-1969), która doczekała się szczegółowej analizy krytycznej w pracach Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1987)⁴⁶. Materiał składający się na ten rozdział znany jest polskiemu Czytelnikowi przede wszystkim z opracowań ks. Blachnickiego⁴⁷, ks. prof. Ryszarda Kamińskiego⁴⁸ oraz Marka Marczewskiego⁴⁹.

2. Refleksję nad współczesnym rozumieniem teologii pastoralnej otwiera tekst poświęcony ujęciu Karla Rahnera SJ (1904-1984), jednego z czołowych dogmatyków katolickich, filozofa religii i teologa Soboru Watykańskiego II, traktującemu tę dyscy-

---

⁴⁶ F. BLACHNICKI, *Pośrednictwo zbawcze Kościoła w ujęciu Franciszka Ksawerego Arnolda. Problem zasady formalnej teologii pastoralnej*, Lublin 1965 (ArKUL). W formie skróconej krytyczna analiza koncepcji ks. Arnolda ukazała się w pracy zbiorowej powstałej ku uczczeniu stu pięćdziesięcioletniej rocznicy powstania Wydziału Teologicznego na uniwersytecie w Tybindze: *Das Prinzip des Gott-menschlichen als Formalprinzip der Pastoraltheologie*, w: *Theologie im Wandel. Festschrift zum 150. Jährigen Bestehen der katholisch-theologischen Fakultät an der Universität Tübingen*, Schriftleitung J. Ratzinger, J. Neumann, München–Freiburg i. Br.: Erichewel Verlag 1967, s. 631-659. Tł. w jęz. polskim: F. BLACHNICKI, *Teologia pastoralna ogólna*, t. I, cz. 1: *Wstęp do teologii pastoralnej. Teologiczne zasady duszpasterstwa*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2013, s. 447-473.

⁴⁷ F. BLACHNICKI, *Teologia pastoralna ogólna*, t. I, cz. 2: *Eklezjologiczna dedukcja teologii pastoralnej*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2015, s. 27-189.

⁴⁸ R. KAMIŃSKI, *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*, Lublin 1992.

⁴⁹ F. BLACHNICKI, M. MARCZEWSKI, *Wprowadzenie do współczesnej teologii pastoralnej. Od pastoralnoteologicznego aprioryzmu do Kościoła – sakramentu wspólnoty*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2014.

plinę jako naukę o samorealizacji Kościoła w kontekście analizy i teologicznej interpretacji współczesnej sytuacji. W roku 1960 opracował on zarys teologii pastoralnej, który w latach 1964-1972 stał się pod jego redakcją i znaczących pastoralistów tego czasu wiodącym podręcznikiem nie tylko dla krajów języka niemieckiego⁵⁰, ale Europy w ogóle. Poważnej i wielowątkowej analizy krytycznej doczekał się *Podręcznik* ze strony ks. Blachnickiego⁵¹.

Profesor Laumer słusznie podnosi znaczenie Soboru Watykańskiego II w rozwoju teologii pastoralnej nie tylko dlatego, że w opracowanych dokumentach szukał odpowiedzi na pytanie o sposób współczesnego przeżycia wiary, ale także na pytanie *kim* w swej istocie jest Kościół (*Ecclesia ad intra*) oraz w jaki sposób winien prowadzić *dialog* i wyrażać swą solidarność ze światem i trudnymi problemami, które dotyczą współczesnych (*Ecclesia ad extra*)⁵². Wprawdzie Autor w swej wypowiedzi podkreśla jedynie znaczenie *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym*, to jednak moim obowiązkiem jest zwrócenie uwagi na wzajemnie dopełniające się dwie konstytucje soborowe, to znaczy podkreślenie wagi i znaczenia *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*, które w eklezjologii *communio* jak w soczewce ogniskują nauczanie Soboru nie tylko tych dwu konstytucji, ale wszystkich dokumentów soborowych. O tym jednak Autor nie pisze. Nie pisze też o podjętej przez ks. Ferdinanda Klostermanna (1907-1982) próbie koncentracji teologii pastoralnej wokół pojęcia *wspólnoty*.

W części podkreślającej znaczenie Soboru w uprawianiu teologii pastoralnej ważne miejsce zajmuje opis metody teologii pastoralnej i metody przewyciężenia podziału na wymiar zewnętrzny i wewnętrzny Kościoła. Zyskała ona swe znaczenie i doniosłość dzięki podkreśleniu teologicznego znaczenia tak zwanych *znaków czasu*. Ta swoista metoda, łącząca teologię i empirię, dogmat i doświadczenie, została wypracowana przez Josepha Cardijna (1882-1967) jako metoda ewangelizacji w robotniczych środo-

---

⁵⁰ F.X. ARNOLD, K. RAHNER [u. a.] (Hrsg.), *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, t. I-V, Freiburg–Basel–Wien: Herder 1964-1972. Tom piąty (1972) jest słownikiem.

⁵¹ F. BLACHNICKI, *Teologia pastoralna ogólna*, t. I, cz. 2, s. 133-169. W zakończeniu refleksji krytycznej nad *Podręcznikiem* Sługa Boży pisze: „*Handbuch der Pastoraltheologie*, pierwsza konsekwentna próba realizacji eklezjologicznej koncepcji teologii pastoralnej, chociaż jest w całości dużym osiągnięciem i stanowi wielki krok naprzód w rozwoju teologii pastoralnej, nie zadowala w pełni i wymaga dalszych udoskonaleń. Muszą iść one przede wszystkim w kierunku uściślenia teologicznych i eklezjologicznych pryncypiów urzeczywistniania się Kościoła, które musiałyby być tak ujęte, aby mogły stanowić prawdziwą zasadę formalną określającą jednoznacznie sposób rozwinięcia i przeprowadzenia teologii pastoralnej we wszystkich swoich istotnych elementach na sposób jednolitego, organicznego i dedukcyjnego systemu” (s. 169).

⁵² „Sobór zaświadcza i ukazuje wiarę całego Ludu Bożego zjednoczonego przez Chrystusa, nie potrafił wymowniej okazać całej rodzinie ludzkiej, do której jest włączony, swojej solidarności, szacunku i miłości, jak tylko inicjując z nią dialog na temat tego rodzaju różnorodnych problemów, przynosząc światło wydobyte z Ewangelii i dostarczając rodzajowi ludzkiemu zbawiennych sił, które sam Kościół kierowany przez Ducha Świętego otrzymuje od swego Założyciela” (KDK 3).

wiskach młodzieży francuskiej i belgijskiej (Jeunesse Ouvrière Chretienne). Określana jest metodą trzech kroków: *widzieć – osądzić – działać*⁵³.

Profesor Laumer, prócz ujęcia teologii pastoralnej przez Rahnera, wskazuje na jej koncepcję Rolfa Zerfaßa, zorganizowaną wokół socjologicznej teorii działania (*Handlungswissenschaft*), Helmuta Schelsky'ego (1912-1984) oraz koncepcji komunikatywnego działania (kommunikativen Handels) Jürgena Habermasa (1929-). Wyrosłe na niej teorie (*Pastoraltheologie als Handlungswissenschaft; Praktische Theologie als Theorie kommunikativen Handels*) są po części znane polskiemu Czytelnikowi⁵⁴.

3. W części czwartej podjęto zagadnienia związane z nazwą dyscypliny (teologia pastoralna/teologia praktyczna) i jej podziałem. To ostatnie zagadnienie zawiera ujęcie *Podręcznika* (Pedagogika religii/Katechetyka; Homiletyka; Liturgika; Caritas; Misjologia; (Chrześcijańska nauka społeczna), Rolfa Zerfaßa (Pedagogika religii/Katechetyka; Homiletyka; Liturgika; Caritas; Misjologia; (Chrześcijańska nauka społeczna); (Prawo kanoniczne)) oraz ewangelickiego teologa Christiana Möllera⁵⁵ (*Oikodomik* (Nauka o tworzeniu/budowaniu parafii), *Liturgik* (Nauka o służbie Bożej), *Homiletik* (Nauka o kazaniu), *Poiemenik* (Nauka o duszpasterstwie), *Kausalien/Amtshandlungen* (Chrzt, Małżeństwo, Pogrzeb), *Katechetik* (Nauka o nauczaniu), *Diakoniewissenschaft* (Nauka o diakonii)). Kolejne, poruszone w tej części zagadnienia, to przedstawienie relacji pomiędzy teologią pastoralną a innymi przedmiotami teologicznymi i humanistycznymi, rozumienie terminów *duszpasterski* (*Pastoral*), duszpasterstwo, duszpasterz oraz podstawowych funkcji Kościoła jako podstawy podziału dyscyplin w ramach teologii pastoralnej. Ostatnie zagadnienie jest przedstawione bardzo szczegółowo i myślę, że mogłoby się stać podstawą osobnego i wnikliwego opracowania.

4. Część piątą poświęcono krótkiej analizie współczesnej sytuacji, w której Kościół realizuje/buduje siebie, a więc temu, co wyróżnia teologię pastoralną spośród nauk teologicznych: „Teologia pastoralna to nauka teologiczna o urzeczywistnianiu się Kościoła w *teologicznie analizowanej terażniejszości*”⁵⁶. Autor zajął się najpierw przedstawieniem fenomenu, jakim jest charakterystyczny dla czasów nam współczesnych post(modernizm), a następnie dwóch jego szczególnych sygnatur: indywidualizacji i pluralizacji w kontekście samourzeczywistniania się Kościoła⁵⁷.

---

⁵³ Por. F. BLACHNICKI, *Problem metody w teologii pastoralnej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 6 (1973), s. 145-155; TENŻE, *Teologia pastoralna ogólna*, t. I, cz. 2, s. 491, 527-536.

⁵⁴ Zob. R. KAMIŃSKI, *Ujęcia teologii pastoralnej na Zachodzie w okresie posoborowym*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 26 (1983), nr 3, s. 3-30; F. REGER, *Person oder Gesellschaft? Zur Problematik der Pastoraltheologie heute*, Frankfurt a. M.–Bern–Las Vegas: Lang 1978 (rec.: „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 30 (1983), z. 6, s. 345-351).

⁵⁵ Ch. MÖLLER, *Einführung in die Praktische Theologie*, Tübingen–Basel: Francke 2004.

⁵⁶ F. BLACHNICKI, *Pedagogia ministrancka*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2011, s. 59 (podkr. moje – M.M.).

⁵⁷ Na ten temat zob.: *Podstawowe pojęcia socjologii religii w eksplikacji ks. Janusza Mariańskiego*, oprac. i wyboru dokonał M. Marczewski, Lublin: Polihymnia 2013.

*

Przedstawiona tu publikacja stanowi wymowne świadectwo *stagnacji* we współczesnej refleksji nad teologią pastoralną. Wypracowana przez ojców Soboru *eklezjologia* »*communio*« nie znalazła tu swego odbicia, choćby w zwróceniu uwagi na prace pastoralne wiedeńskiego teologa ks. Ferdinanda Klostermanna, nie mówiąc o koncepcji teologii pastoralnej zorientowanej wokół pojęcia *wspólnota/koinōnia/communio* w ujęciu Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego⁵⁸.

Marek Marczewski
Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku

---

⁵⁸ Zob. M. MARCZEWSKI, *Teologia pastoralna doby Soboru Watykańskiego II*, w: M. BIAŁKOWSKI (red.), *Studia soborowe*, t. II, cz. 2: *Historia i recepcja Vaticanum II*, Toruń: Łoś GroupMedia 2015, s. 651-688.